

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ԱԿԱԴԵՄԻԱ**

2020/2021 ուսումնական տարի

«ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ

Հ Ա Ր Ց Ա Շ Ա Ր

1. Մարդու իրավունքների հասկացությունը: Մարդու իրավունքների հիմնարար բնույթը:
2. Իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը: Դասակարգման հիմքերը և չափանիշները:
3. Իրավունքի և ազատության հարաբերակցությունը: Իրավունքների, ազատությունների ու պարտականությունների միասնությունը:
4. Սահմանադրական պարտականությունների հասկացությունը և հիմնական գծերը:
5. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների հասկացությունը և առանձնահատկությունները: Հիմնական իրավունքների գործառույթները:
6. Իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հիմքերը: Սահմանափակման ենթակա և սահմանափակման ոչ ենթակա իրավունքները:
7. Իրավունքների և ազատությունների չարաշահման արգելքը: Համաչափության և որոշակիության սկզբունքները: Հիմնական իրավունքների և ազատությունների անմիջական գործողության սկզբունքը:
8. Մարդու իրավունքների ծագման պատճառները և պատմական արմատները: Մարդու իրավունքների երեք սերունդները:
9. Անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և այն պայմանավորող հանգամանքները:
10. Մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները:
11. Քաղաքացիության հասկացությունը: Հպատակությունը: Պետության և քաղաքացու միջև կապի բնույթը: Քաղաքացիության իրավունքի սահմանադրական բովանդակությունը և սահմանափակման հիմքերը:
12. Անձի արտաքսման արգելքը և դրա բովանդակությունը՝ սահմանադրաիրավական և միջազգային-իրավական կարգավորումների համատեքստում:
13. Անձի հանձնման արգելքը և դրա բովանդակությունը՝ սահմանադրաիրավական և միջազգային-իրավական կարգավորումների համատեքստում:
14. Քաղաքացիության ձեռքբերման հիմքերը և կարգը:
15. Քաղաքացիության դադարեցման հիմքերը և կարգը: Քաղաքացիությունը փոխելը և դրան խոչընդոտող հիմքերը: Քաղաքացիությունից զրկելը որպես բացառիկ միջոց:
16. Երկքաղաքացիություն, բազմաքաղաքացիություն և ապաքաղաքացիություն: Երկքաղաքացիության (բազմաքաղաքացիության) միջազգային իրավական և ներպետական խնդիրները:
17. Երկքաղաքացիների զինվորական պարտականության հիմնախնդիրը Հայաստանի Հանրապետությունում և դրա միջազգային-իրավական կարգավորումը:

18. Երկքաղաքացիների՝ պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի սահմանափակումը:
19. Օտարերկրացիների իրավական վիճակը:
20. Կացության կարգավիճակները և առանձնահատկությունները:
21. Քաղաքական ապաստանի իրավունքը:
22. Խոշտանգման, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի սահմանադրական արգելքը: «Խոշտանգում» և «անմարդկային վերաբերմունք» հասկացությունները:
23. Մարդու արժանապատվության ամրագրման սահմանադրաիրավական բնույթը և դրա ապահովման երաշխիքները:
24. Օրենքի առջև հավասարությունն ու խտրականության արգելքը: Դրանց սահմանադրաիրավական ամրագրումը: Դրանց սահմանադրաիրավական բովանդակությունը: Կանանց և տղամարդկանց իրավահավասարությունը:
25. Կյանքի իրավունքը: Մարդու կյանքի իրավունքի պաշտպանության հիմնական ուղղությունները: Մահապատիժ:
26. Անձի անձնական ազատության և անձեռնմխելիության իրավունքը և դրա երաշխիքները: Մարդուն ազատությունից զրկելու սահմանադրական հիմքերը: Մարդուն խուզարկելը:
27. Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության իրավունքը: Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի ոլորտը:
28. Ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքը և դրա սահմանադրական երաշխիքները, սահմանափակման հիմքերը:
29. Բնակարանի անձեռնմխելիությունը: Բնակարանի խուզարկությունը և զննությունը:
30. Ազատ տեղաշարժվելու և բնակավայր ընտրելու իրավունքը: ՀՀ դուրս գալու և վերադառնալու իրավունք:
31. Մտքի, խղճի և կրոնի ազատությունը: Դրանց իրականացման ձևերն ու եղանակները, սահմանափակման հիմքերը: Կրոնական կազմակերպությունների իրավական վիճակը:
32. Հաղորդակցության ազատությունը և գաղտնիության իրավունքը ու դրանց սահմանադրական երաշխիքները, սահմանափակման հիմքերը:
33. Կարծիքի ազատ արտահայտման և մարդու ազատ գործելու իրավունքը: Դրանց սահմանադրական երաշխիքները և սահմանափակման հիմքերը:
34. Տեղեկություններ ստանալու իրավունքը, դրա սահմանադրական երաշխիքները և սահմանափակման հիմքերը:
35. Անձնական տվյալների պաշտպանության իրավունքը և դրա սահմանադրական երաշխիքները և սահմանափակման հիմքերը:
36. Միավորվելու իրավունքը: Կուսակցություններ ստեղծելու և դրանց անդամագրվելու իրավունքը: Դրա սահմանադրական երաշխիքները և սահմանափակման հիմքերը:
37. Հավաքների ազատության բովանդակությունը, սահմանադրական երաշխիքները և սահմանափակման հիմքերը:
38. Լրատվամիջոցների և տեղեկատվական այլ միջոցների ազատությունը:
39. Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (ընտրելու և ընտրվելու, հանրաքվեներին մասնակցելու իրավունք, օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք):

40. Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունքի բովանդակությունը և դրսևորման ձևերը (հանրային ծառայության անցնելու հավասար հնարավորության, արդարադատության իրականացմանը մասնակցելու իրավունքը, պատշաճ վարչարարության իրավունք, հանրագիր ներկայացնելու իրավունք):
41. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների բովանդակությունը: Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության հիմնական նպատակները և դրանց իրագործումը:
42. Սեփականության իրավունքի բովանդակությունը: Սեփականության ձևերն ու պաշտպանությունը: Սեփականության իրավունքի անձեռնմխելիությունը:
43. Հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առանձնահատկությունները: Մտավոր սեփականություն:
44. Աշխատանքային պայմանները: Հանգստի իրավունքը:
45. Աշխատանքի ազատության բովանդակությունը և աշխատանքային իրավունքները: Աշխատանքից անհիմն ազատելու պաշտպանության իրավունք:
46. Պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանքի արգելքը: Գործադուլի իրավունքը:
47. Տնտեսական գործունեության ազատությունը և տնտեսական մրցակցության երաշխավորումը:
48. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը: Բարենպաստ շրջակա միջավայր ունենալու իրավունք:
49. Ամուսնանալու ազատությունը: Ընտանիքի, մայրության և մանկության պաշտպանությունը:
50. Սոցիալական ապահովության իրավունքի բովանդակությունը: Կենսաթոշակների տեսակները:
51. Առողջության պահպանության իրավունք: Բժշկական օգնության և սպասարկման ոլորտում պետության ընդհանուր բնույթի պարտավորությունները:
52. Կրթության իրավունքը: Կրթության հավասար մատչելիության իրավունք:
53. Ստեղծագործության ազատությունը: Գիտության նվաճումներից օգտվելու և հասարակության մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունք:
54. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության հիմնական խնդիրները և դրանց իրականացման ուղղությունները:
55. Երեխայի իրավական վիճակը: Երեխայի իրավունքների պաշտպանությունը:
56. Կանանց իրավական վիճակը: Կանանց, որպես առանձին կատեգորիայի անձանց, իրավունքների ու ազատությունների իրականացման առանձնահատկությունները:
57. Հաշմանդամների իրավական վիճակը:
58. Փախստականների իրավական վիճակը:
59. Ազգային փոքրամասնությունների իրավական վիճակը:
60. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ներպետական միջոցների բովանդակությունը: Իրավական պաշտպանության «յուրիսդիկցիոն» և «ոչ յուրիսդիկցիոն» ձևերը:
61. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը Հանրապետության Նախագահի գործունեության բնագավառում:

62. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը Հանրապետության օրենսդիր իշխանության բնագավառում:
63. Մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտը Հայաստանի Հանրապետությունում: Նրա դերը մարդու իրավունքների պաշտպանության համատեքստում:
64. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը Հանրապետության գործադիր իշխանության բնագավառում:
65. Մարդու իրավունքների և ազատությունների դատական պաշտպանությունը:
66. Հանցագործության համար մեղադրվող անձի և դատապարտվածի սահմանադրական հիմնական իրավունքները, դրանց երաշխիքները և իրավունքների բովանդակությունը կազմող հիմնարար սկզբունքները (անմեղության կանխավարկածը, մեղադրանքից պաշտպանվելու իրավունք, ներման խնդրանքի իրավունք, կրկին դատվելու արգելքը, մեղքի սկզբունքը և պատժի համաչափության սկզբունքը, հանցագործություններ սահմանելիս և պատիժ նշանակելիս օրինականության սկզբունքը):
67. Իրավաբանական օգնության և պաշտպան ունենալու իրավունքը:
68. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ներպետական այլ միջոցներ (օրենքի և այլ իրավական ակտերի հետադարձ ուժի արգելումը, ապացույցների անթույլատրելիությունը և ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատվելու իրավունքը, վնասի հատուցման իրավունքը):
69. Մարդու իրավունքների և ազատությունների միջազգային պաշտպանության հասկացությունն ու բովանդակությունը:
70. Մարդու իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ միջազգային-իրավական փաստաթղթերը և դրանց դասակարգումը:
71. Մարդու իրավունքների և ազատությունների միջազգային պաշտպանության կոնվենցիոն կառուցակարգերը:
72. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը ՄԱԿ-ի համակարգում: ՄԱԿ-ի մարմինները:
73. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության եվրոպական համակարգը: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը:
74. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության աֆրիկյան համակարգը:
75. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ամերիկյան համակարգը:
76. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ասիական համակարգը:
77. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության ԱՊՀ համակարգը:
78. Մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը միջազգային մարդասիրական իրավունքի համակարգում:
79. Միջազգային մարդասիրական իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության կառույցները:
80. Պատասխանատվությունը միջազգային մարդասիրական իրավունքի խախտման համար:

Իրավագիտության ամբիոնի վարիչ՝

Ա.Եգեկյան

ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ա) Նորմատիվ իրավական ակտեր

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն (2005թ. փոփոխություններով)
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն (2015թ. փոփոխություններով)
3. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին)
4. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրք (ընդունվել է 1985թ. դեկտեմբերի 6-ին)
5. ՀՀ քրեական օրենսգիրք (ընդունվել է 2003թ. ապրիլի 18-ին),
6. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 1998թ. հուլիսի 1-ին),
7. ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրք (ընդունվել է 2004թ. նոյեմբերի 9-ին),
8. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք (ընդունվել է 1998թ. մայիսի 5-ին),
9. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 1998թ. հունիսի 17-ին),
10. ՀՀ ընտրական օրենսգիրք սահմանադրական օրենք (ընդունվել է 2016թ. մայիսի 25-ին),
11. ՀՀ դատական օրենսգիրք սահմանադրական օրենք (ընդունվել է 2018թ. փետրվարի 7-ին),
12. «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2017թ. նոյեմբերի 17-ին),
13. «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք (ընդունվել է 2016թ. դեկտեմբերի 16-ին),
14. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք (ընդունվել է 2004թ. փետրվարի 18-ին),
15. «Հանրագրերի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2017թ. դեկտեմբերի 21-ին),
16. «Քաղաքացիների առաջարկությունները, դիմումները և բողոքները քննարկելու կարգի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1999թ. նոյեմբերի 24-ին, ուժը կորցրել է 2017թ. դեկտեմբերի 21-ին),
17. «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին», ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1995 թ. նոյեմբերի 16-ին),
18. «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2006 թ. դեկտեմբերի 25-ին),
19. «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2008թ. նոյեմբերի 27-ին),
20. «Քաղաքական ապաստանի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2001թ. սեպտեմբերի 26-ին)
21. «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2011 թ. մայիսի 26-ին),
22. «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2011թ. ապրիլի 14-ին),
23. «Կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2013թ. մայիսի 20-ին),
24. «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1996 թ. մայիսի 29-ին),
25. «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002թ. սեպտեմբերի 24-ին),
26. «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2017թ. դեկտեմբերի 13-ին),
27. «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2004թ. փետրվարի 18-ին),
28. «Հայաստանի Հանրապետության և Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հարաբերությունների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2007թ. փետրվարի 22-ին),
29. «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2003 թ. դեկտեմբերի 3-ին),
30. «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2003 թ. սեպտեմբերի 23-ին),
31. «Հայաստանի Հանրապետություն հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1993 թ. մայիսի 24-ին),
32. «ՀՀ բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1992 թ. դեկտեմբերի 12-ին),
33. «Հոգեբուժական օգնության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2004թ. մայիսի 25-ին),
34. «Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1996 թ. ապրիլի 4-ին)
35. «Զինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1993 թ. հունվարի 7-ին),

36. «Բռնադատվածների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1994 թ. հունիսի 14-ին),
37. «Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1996 թ. ապրիլի 4-ին)
38. «Մարդու արյան և դրա բաղադրամասերի դոնորության և փոխներարկումային բժշկական օգնության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2011 թ. նոյեմբերի 15-ին)
39. «Մարդուն օրգաններ և (կամ) հյուսվածքներ փոխապատվաստելու մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002թ. ապրիլի 16-ին),
40. «Մարդու վերարտադրողական առողջության և վերարտադրողական իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002թ. դեկտեմբերի 11-ին),
41. «Զինապարտության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1998 թ. սեպտեմբերի 16-ին),
42. «Հայրենական մեծ պատերազմի վետերանների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1998 թ. դեկտեմբերի 30-ին),
43. «Կրթության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 1999թ. ապրիլի 14-ին),
44. «Բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2004թ. դեկտեմբերի 14-ին),
45. «Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց մասին կրթության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2005թ. մայիսի 25-ին),
46. «Նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/ և միջին մասնագիտական կրթության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2005թ. հուլիսի 8-ին),
47. «Նախադպրոցական կրթության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2005թ. նոյեմբերի 15-ին),
48. «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2001 թ. դեկտեմբերի 4-ին),
49. «Հեղինակային իրավունքների և հարակից իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2006թ. հունիսի 15-ին),
50. «Հասարակության և պետության կարիքների համար սեփականության օտարման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2006թ. նոյեմբերի 27-ին),
51. «Զերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002թ. փետրվարի 6-ին),
52. «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2001 թ. դեկտեմբերի 4-ին),
53. «Արհեստակցական միությունների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2000 թ. դեկտեմբերի 5-ին),
54. «Կուսակցությունների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002 թ. հուլիսի 3-ին),
55. «Մշակութային օրենսդրության հիմունքների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2002թ. նոյեմբերի 20-ին),
56. «Ոչ նյութական մշակութային ժառանգության մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2009թ. հոկտեմբերի 7-ին),
57. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2010թ. դեկտեմբերի 22-ին),
58. «Կուտակային կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2010թ. դեկտեմբերի 22-ին),
59. «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2003թ. դեկտեմբերի 17-ին),
60. «Կենսապահովման նվազագույն զամբյուղի և կենսապահովման նվազագույն բյուջեի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 2004թ. մարտի 16-ին),
61. «Պետական պաշտոններ զբաղեցրած անձանց սոցիալական երաշխիքների մասին» (ընդունվել է 2014թ. փետրվարի 4-ին),
62. «Պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» (ընդունվել է 2013թ. դեկտեմբերի 12-ին),
63. ՀՀ Նախագահի՝ 2012 թ. հունիսի 30-ի «ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թթ. ռազմավարական ծրագիրը և ծրագրից բխող միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին» ՆԿ-96-Ա կարգադրություն,
64. ՀՀ Կառավարության թիվ 520 որոշումը «Կանանց, մայրության և մանկության պաշտպանության, ընտանիքի ամրապնդման առաջնահերթ մի քանի միջոցառումների մասին», ընդունվել է 09. 11. 1994 թ.,
65. ՀՀ Կառավարության թիվ 504 որոշումը «ՀՀ բռնագաղթված քաղաքացիների նյութական պայմանների բարելավման մասին», ընդունվել է 10. 10. 1992թ.,
66. ՀՀ Կառավարության թիվ 645-Ն որոշումը «ՀՀ-ում կանանց վիճակի բարելավման և հասարակության մեջ նրանց դերի բարձրացման 2004-2010 թթ. ազգային ծրագիրը և դրա միջոցառումների ժամանակացույցը հաստատելու մասին», ընդունվել է 17.05. 2004թ.

67. ՀՀ Կառավարության թիվ 242 որոշումը «ՀՀ-ում կականց վիճակի բարելավման ծրագրի հիմնադրույթների մասին», ընդունվել է 15.04. 1998թ.:

բ) Միջազգային-իրավական ակտեր

1. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական Կոնվենցիա (ընդունվել է 4 նոյեմբերի 1950թ., Հռոմ),
2. «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» Եվրոպական Կոնվենցիային կից արձանագրության (ընդունվել է 1952 թ. մարտի 20-ին),
3. «Մարդու իրավունքների Եվրոպական հանձնաժողովի և դատարանի վարույթներին մասնակցող անձանց վերաբերյալ» համաձայնագիր (ընդունվել է 1969 թ. մայիսի 6-ին),
4. «Եվրոպական սոցիալական խարտիա» (ընդունվել է 1961 թ. հոկտեմբերի 18-ին),
5. «Մարդու իրավունքների մասին» Ամերիկյան կոնվենցիա (ընդունվել է 1969 թ. նոյեմբերի 22-ին),
6. «Մարդու և ժողովուրդների իրավունքների մասին» Աֆրիկյան խարտիա (ընդունվել է 1981 թ. հունիսի 26-ին),
7. «Մարդու իրավունքների Արաբական խարտիա» (ընդունվել է 1994 թ. սեպտեմբերի 15-ին),
8. Միջազգային դաշնագիր «Սոցիալական, տնտեսական և մշակութային իրավունքների մասին» (ընդունվել է 16. 12. 1966, ուժի մեջ է մտել 03.01. 1976, ՀՀ միացել է 09. 06. 1993),
9. Միջազգային դաշնագիր «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» (ընդունվել է 16. 12. 1966, ուժի մեջ է մտել 23. 03. 1976, ՀՀ միացել է 01.04. 1991),
10. «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրին կից կամընտիր արձանագրություն (ընդունվել է 1966 թ. դեկտեմբերի 16-ին, ուժի մեջ է մտել 23. 03. 1976, ՀՀ միացել է 01.04. 1991),
11. «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրին կից երկրորդ կամընտիր արձանագրություն (ընդունվել է 1989 թ. դեկտեմբերի 15-ին, ուժի մեջ է մտել 11.07. 1991),
12. Կոնվենցիա «Հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին» (ընդունվել է 10.06. 1930 թ., ՀՀ վավերացրել է 25.10.2004),
13. Կոնվենցիա «Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին» (ընդունվել է 05.06. 1957 թ., ՀՀ վավերացրել է 25.10.2004),
14. Կոնվենցիա «Հավասար վարձատրության մասին» (ընդունվել է 02. 08. 1951 թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 12.1993 թ.),
15. Կոնվենցիա «Համարժեք աշխատանքի դիմաց տղամարդկանց և կանանց հավասար իրավունքների վարձատրության մասին» (ընդունվել է 29. 06. 1951 թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 12.1993 թ.),
16. Կոնվենցիա «Պետական ծառայության մեջ աշխատանքային հարաբերությունների մասին » (ընդունվել է 27.06. 1978 թ., ՀՀ միացել է 21.12. 1993 թ.),
17. Կոնվենցիա «Աշխատավարձի պաշտպանության մասին» (ընդունվել է 08.06.1949 թ., ՀՀ միացել է 25.10.2004 թ.),
18. Կոնվենցիա «Փախստականների կարգավիճակի մասին» (ընդունվել է 28. 07. 1951 թ., ՀՀ միացել է 12. 04. 1993 թ.),
19. «Փախստականների կարգավիճակի մասին արձանագրություն» (ընդունվել է 31. 01. 1967 թ., ՀՀ միացել է 12.04. 1993թ.),
20. Կոնվենցիա «Ապատրիդների (քաղաքացիության չունեցող անձանց) կարգավիճակի մասին» (ընդունվել է 28. 09. 1954 թ., ՀՀ միացել է 16.03. 1994 թ.),
21. Կոնվենցիա «Ապաքաղաքացիության կրճատման մասին» (ընդունվել է 30. 08. 1961 թ., ՀՀ միացել է 16. 03,1994 թ.),
22. Միջազգային Կոնվենցիա «Ապարտեիդի հանցագործության կանխման և դրա պատժի մասին» (ընդունվել է 30. 11. 1973 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 03. 1993 թ.),
23. Կոնվենցիա «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վեոաբերմունքի և պատժի տեսակների դեմ» (ընդունվել է 10. 12. 1984 թ., ՀՀ վավերացրել է 09. 06. 1993 թ.),
24. Կոնվենցիա «Քաղաքական ապաստանի մասին» (ընդունվել է 26. 12. 1933 թ., ուժի մեջ է մտել 28.03. 1935 թ.),
25. Կոնվենցիա «Կնոջ քաղաքական իրավունքների մասին» (ընդունվել է 20. 12. 1952 թ., ուժի մեջ է մտել 07.07. 1954 թ.),

26. Կոնվենցիա «Ամուսնացած կնոջ քաղաքացիության մասին» (ընդունվել է 20. 02. 1957 թ., ուժի մեջ է մտել 11. 08. 1958 թ., ՀՀ վավերացրել է 16.03. 1994 թ.),
27. Կոնվենցիա «Կանանց նկատմամբ բոլոր տեսակի խտրականության վերացման մասին» (ընդունվել է 18. 12. 1979 թ., ՀՀ վավերացրել է 09. 06. 1993թ.),
28. Կոնվենցիա թիվ 103 «Մայրության պաշտպանության մասին» (ընդունվել է 28. 06. 1952թ., ուժի մեջ է մտել 07.09. 1955թ.),
29. Կոնվենցիա «Ամուսնանալու համաձայնության, ամուսնական նվազագույն տարիքի և ամուսնությունների գրանցման մասին» (ընդունվել է 10. 12. 1962թ., ուժի մեջ է մտել 09. 12. 1964թ.),
30. Կոնվենցիա «Ամեն կարգի հանքահորերի ստորգետնյա աշխատանքներում կանանց աշխատուժն օգտագործելու մասին» (ընդունվել է 21. 06. 1935 թ., ուժի մեջ է մտել 30. 15. 1937 թ.),
31. Կոնվենցիա «Արդյունաբերության մեջ կանանց գիշերային աշխատանքի մասին» (վերանայված է 1948 թ. , ուժի մեջ է մտել 27. 02. 1951 թ.),
32. Կոնվենցիա «Երեխայի իրավունքների մասին» (ընդունվել է 20. 11. 1989 թ., ուժի մեջ է մտել 09. 12. 1990 թ., ՀՀ վավերացրել է 01.06. 1992 թ.),
33. Կոնվենցիա «Ռասայական խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին» (ընդունվել է 21. 12. 1965 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 12. 1993թ.),
34. ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի Կոնվենցիա «Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ պայքարի մասին» (ընդունվել է 14. 12. 1960 թ, ՀՀ վավերացրել է 22. 06. 1993 թ.),
35. Եվրոպական կոնվենցիա «Հանձնման մասին» (ընդունվել է 13. 12. 1957թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 11. 2001թ.),
36. Եվրոպական մշակութային կոնվենցիա (ընդունվել է 19. 12. 1954թ., ՀՀ վավերացրել է 18. 02. 1997թ.),
37. Շրջանակային Կոնվենցիա «Ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանության մասին» (ընդունվել է 10. 11. 1994թ., ՀՀ վավերացրել է 17. 02. 1998թ.),
38. Կոնվենցիա «Շոշակա միջավայրի հարցերի առնչությամբ տեղեկատվության հասանելիության, որոշումներ ընդանելու գործընթացին հասարակայնության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» (Օրիուս, 25. 06. 1998թ., ՀՀ վավերացրել է 14.05.2001թ.),
39. Կոնվենցիա «Ցեղասպանության ոճրագործության կանխման և դրա պատժի մասին» (ընդունվել է 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ին, ՀՀ վավերացրել է 10. 12. 1991թ),
40. Կոնվենցիա «Ռազմական հանցագործությունների և մարդկության դեմ ուղղված հանցագործությունների նկատմամբ վաղեմության ժամկետ չկիրառելու մասին» (ընդունվել է 26. 11. 1968 թ., ՀՀ վավերացրել է 29.03. 1993 թ.),
41. Կոնվենցիա «Միջազգային պաշտպանությունից օգտվող անձանց, այդ թվում դիվանագիտական գործակալների դեմ ուղղված հանցագործությունների կանխման և պատժի մասին» (ընդունվել է 14. 12. 1973 թ.,ՀՀ վավերացրել է 21. 12. 1993 թ.),
42. Կոնվենցիա «Ռազմագերիների հետ վարվեցողության մասին» (ընդունվել է 12. 08. 1949 թ., ուժի մեջ է մտել 21. 10. 1950 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 03. 1993 թ.),
43. Կոնվենցիա «Ծովում զինված ուժերի անձնակազմին աատկանող վիրավորների, հիվանդների և նավաբեկության ենթարկված անձանց վիճակի բարելավման մասին» (ընդունվել է 12. 08. 1949 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 03. 1993թ.),
44. Կոնվենցիա «Պատերազմի ժամանակ քաղաքացիական բնակչության պաշտպանության մասին» (ընդունվել է 12. 08. 1949 թ., ՀՀ վավերացրել է 29.03. 1993թ.):,
45. Կոնվենցիա «Գործող բանակներում վիրավորների ու հիվանդների վիճակի բարելավման մասին» (ընդունվել է 12. 08. 1949 թ., ՀՀ վավերացրել է 29.03. 1993 թ.),
46. Միջազգային ռազմական կոնֆլիկտների զոհերի պաշտպանության մասին ժնկի կոնվենցիաներին կից լրացուցիչ արձանագրություն (ընդունվել է 08. 06. 1977 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 03. 1993թ.),
47. Ոչ միջազգային բնույթի զինված կոնֆլիկտների զոհերի պաշտպանության վերաբերյալ ժնկի կոնվենցիաներին կից արձանագրություն (ընդունվել է 08. 06. 1977 թ., ՀՀ վավերացրել է 29. 03. 1993թ.)
48. Կոնվենցիա «Զբաղվածության բնագավառում քաղաքականության մասին» (ընդունվել է 09. 07. 1964 թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 12. 1993 թ.)
49. Կոնվենցիա «Աշխատողների ներկայացուցիչների մասին» (ընդունվել է 23. 06. 1971 թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 12. 1993թ.),

50. Կոնվենցիա «Աշխատանքի և զբաղվածության բնագավառում խտրականության մասին» (ընդունվել է 25. 06. 1958 թ., ՀՀ վավերացրել է 21. 12. 1993թ.)
51. Կոնվենցիա «Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման մասին» (ընդունվել է 03. 06. 1976 թ., ՀՀ վավերացրել է 13. 12. 2004թ.),
52. Կոնվենցիա «Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման ընթացակարգի մասին» (ընդունվել է 16. 06. 1928 թ., ՀՀ վավերացրել է 03. 10. 2005թ.),
53. Կոնվենցիա «Սոցիալական ապահովության նվազագույն ստանդարտների վերաբերյալ» (ընդունվել է 28. 06. 1952 թ., ուժի մեջ է մտել 27. 04. 1955 թ.),
54. Կոնվենցիա «Ստրկության մասին» (ընդունվել է 25. 09. 1926 թ.),
55. Լրացուցիչ կոնվենցիա «Ստրկությունը, ստրկավաճառությունը և ստրկության նման հաստատությաններն ու սովորույթները վերացնելու մասին» (ընդունվել է 07. 09. 1956 թ., ուժի մեջ է մտել 30. 04. 1957 թ.),
56. Կոնվենցիա «Մարդկանց առևտրի և երրորդ անձանց կողմից պոռնկության շահագործման դեմ պայքարելու մասին» (հավանության է արժանացել 02. 12. 1949 թ., ուժի մեջ է մտել 25.07. 1951 թ.,
57. «Աշխատանքային միգրացիայի և աշխատավոր միգրանտների սոցիալական պաշտպանության ոլորտներում համագործակցության մասին համաձայնագիր (ստորագրվել է 1994թ. ապրիլի 15-ին բոլոր ԱՊՀ անդամ երկրների կողմից, ՀՀ համար ուժի մեջ է մտել 1996թ. փետրվարի 26-ից):

գ) Հիմնական գրականություն

1. Այվազյան Վ. Ն. Մարդու իրավունքներ (ուսումնական ձեռնարկ), Եր. 2014թ. «ԵՊՀ» հրատարակչություն 560 էջ:
2. Պետության և իրավունքի տեսություն, ուսումնական ձեռնարկ, 2-րդ լրամշակված հրատարակություն, Երևան, «Լուսաբաց հրատարակչատուն», 2016, 628 էջ , Հեղինակային խումբ:
3. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, դասագիրք բուհերի համար, գիրք առաջին, պատասխանատու խմբագիր՝ իրավ. գիտ. դոկ, պրոֆեսոր, Ն. Ա. Այվազյան, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2016, 416 էջ:
4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ/ ընդհանուր խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի, Երևան, «Իրավունք», 2010, 1086 էջ:
5. Միխայել Զաքս, Սահմանադրական իրավունք II, Հիմնական իրավունքներ, Մաս 1, Հիմնական իրավունքների տեսություն, 2-րդ հրատ. , «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն, 2015, 312 էջ:
6. Права человека. Учебник для вузов / Ответственный редактор – член-корр. РАН, доктор юридических наук **Е. А. Лукашева**, 3-е изд., перераб – М.: Издательство НОРМА 2015. – 512 с.:

դ) Լրացուցիչ գրականություն

1. Դանիելյան Գ., Վարչական վարույթ և դատավարություն (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան-Տիգրան Մեծ, 2011, 384 էջ
2. Եղյան Ռ. Հ. Քաղաքացիական ծառայությունը Հայաստանի Հանրապետությունում (ուսումնական ձեռնարկ), Եր. 2002թ. 112 էջ
3. Դանիելյան Գ., Վարչական պատասխանատվությունը Հայաստանի Հանրապետությունում (դասագիրք), «ԱՌՏ» հրատարակչություն, Եր. 2007, 246 էջ
4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի որոշումներն օրենքների և այլ իրավական ակտերի նորմերի սահմանադրականության վերաբերյալ (1996-2010 թթ.), Երևան, Նժար, 2011, 996 էջ,
5. Ա. Եզեկյան, Հանրային ծառայության զարգացման արդի հիմնախնդիրները, Երևան, Յունիպրինտ տպարան 2017,
6. Павлова Л.В. Право прав человека, Минск, БГУ, 2005, 195 с.
7. Бадальянц Ю.С., Ягофаров Д.А. Права человека, уч. пособие, изд. М. Рязань, 2006, 599 с.
8. Права человека: Учебное пособие / Е.В. Гулин. - М.: ИЦ РИОР: НИЦ Инфра-М, 2013. - 175 с.

ե) Ինտերնետային կայքեր

1. www.arlis.am/
2. president.am
3. parliament.am
4. e-draft.am